

39061.

K. k. Studienbibliothek Laibach

PREVODI IN PRIREDITVE IZ ČEŠKEGA SOKOLSKEGA
SLOVSTVA.

S. br.

ZVEZEK II.

MIROSLAV TYRŠ.

KRATEK OPIS
NJEGOVEGA ŽIVLJENJA IN DELOVANJA.

S 4 SLIKAMI.

PO RAZNIH VIRIH PRIREDIL

===== DR. GV. SAJOVIC. =====

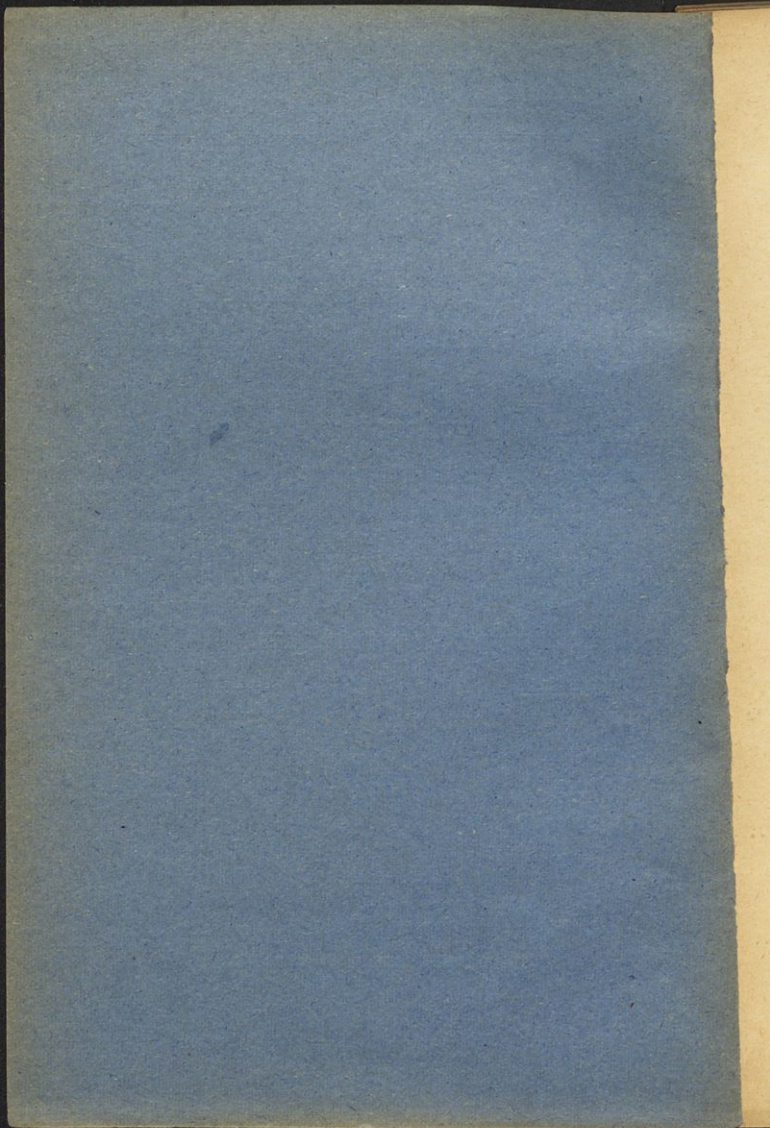

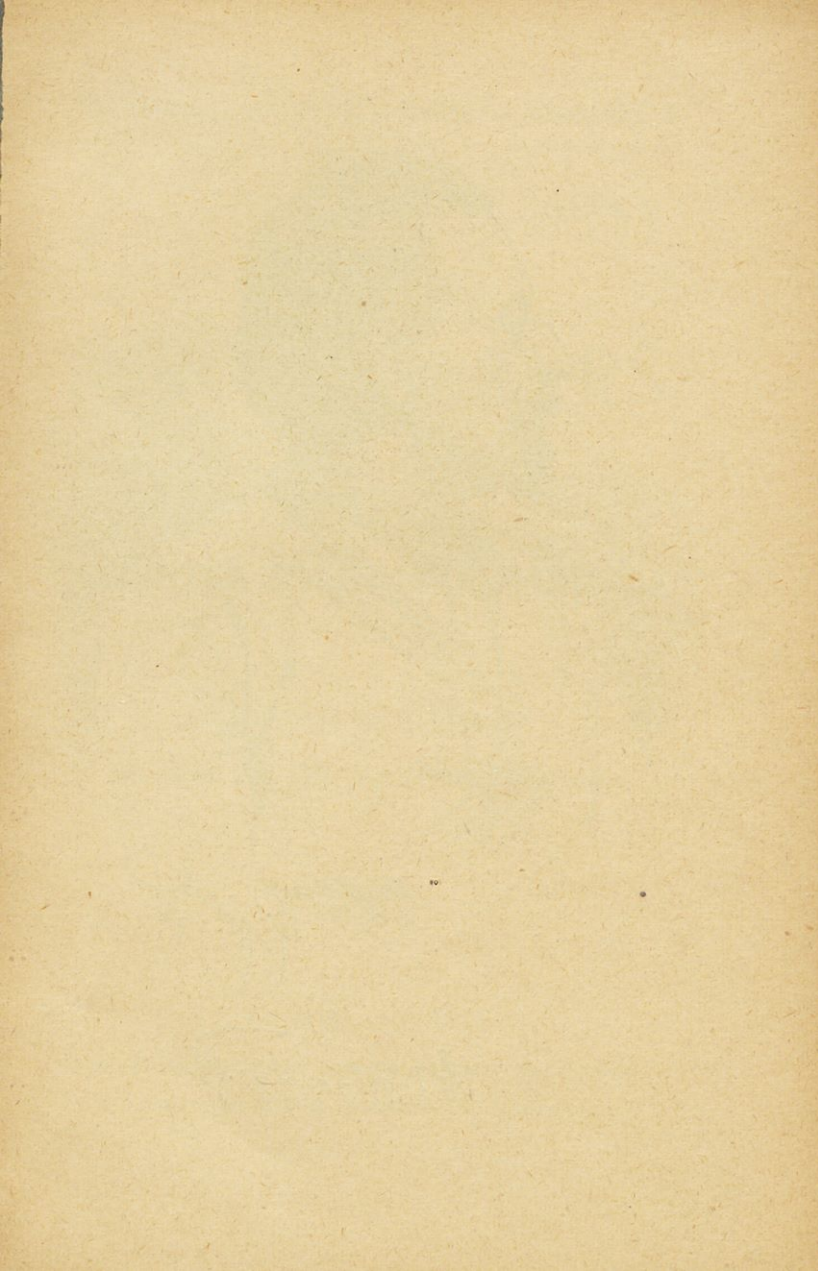
V LJUBLJANI 1911.

ZALOŽILO TELOVADNO DRUŠTVO »SOKOL« V LJUBLJANI.

TISKALA »NARODNA TISKARNA« V LJUBLJAN'.

Cena 80 vin.

Dr. Mirvart Tynd

PREVODI IN PRIREDITVE IZ ČEŠKEGA SOKOLSKEGA
SLOVSTVA.

ZVEZEK II.

MIROSLAV TYRŠ.

KRATEK OPIS

NJEGOVEGA ŽIVLJENJA IN DELOVANJA.

PO RAZNIH VIRIH PRIREDIL

DR. GV. SAJOVIC.

V LJUBLJANI 1911.

ZALOŽILO TELOVADNO DRUŠTVO »SOKOL« V LJUBLJANI.

TISKALA »NARODNA TISKARNA« V LJUBLJANI.

V PRID STAVNEMU SKLADU »TELOVADNEGA DRUŠTVA
»SOKOLA« V LJUBLJANI».

030 046375

KAZALO.

Tyrševa mladost	1
Tyrš, ustanovitelj in organizator Sokolstva	9
Tyrševo znanstveno delovanje	26
Nesreča v Oetzu	34
Svečani pogreb v Pragi	44
Tyrševa osebnost	55
Za Miroslavom Tyršem	56

SLIKE:

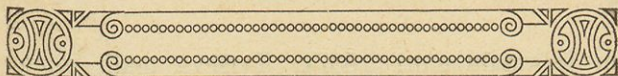
Dr. Miroslav Tyrš	uvodna slika
Tyršev vaditeljski zbor l. 1876.	21
Oetz	35
Tyrševa sobica v Oetzu	39

Držal sem se predvsem tesno dela „Miroslav Tyrš“, stručný nástin života a působení jeho, vydáno péči Pražské těl. jednoty „Sokol“ 1884, uporabljajoč pri tem dr. V. Murnikovo prireditel, objavljeno v „Slovenskem Narodu“ l. 1898 (štev. 264, 265, 267, 270, 271, 274, 275, 276, 279) in njegove, na razpolago mi dane dokaj obsežne dopolnke; poleg tega sem se oziral tudi na tozadevne članke v češkem „Sokolu“ in „Věstníku Sokolskem“.

Klišeje mi je brezplačno poskrbel br. dr. J. Scheiner, starosta České Obce Sokolské. Za bratsko uslugo najpri-srčnejša hvala!

Dr. Gv. S.

Tyrševa mladost.

Tyrš — ime, ki ga izgovarja sleherni Sokol s posebnim spoštovanjem, ki je nesmrtno v zgodovini Sokolstva. Ime velikega moža, ki je bil ustanovitelj, učitelj in vodnik Sokolstva, v katerem naj bi se človeške kreposti, narodna zavest in zmožnost samoobrambe med celokupnim slovanskim plemenom gojile in dosegle višek popolnosti.

Tyršev pomen raste od dne do dne tako, kakor se vedno bolj in bolj ukoreninja in pogloblja sokolska misel med slovanskim življem. Ideja, ki je imela v začetku neznatno peščico plamtečih bojevnikov in vnetih zagovornikov, širši javnosti, pa tudi izobraženim krogom neznanih, postaja polagoma dragocen bišer žilavega slovanskega plemena — pripoznava se znamenitost sokolske narodne vzgoje, pripoznava Sokolstva cilj kot edino pravi cilj v doseglo lepše bodočnosti.

Miroslav Tyrš je bil rojen 17. septembra leta 1832. v Děčinu nad Labo. Oče njegov, mož bistre glave in resnega značaja, je bil zdravnik

in je kmalu umrl (1837). Tyrševa mati, rojena Kirschbaumova, je bila vznesenega duha, toda nekoliko ekscentričnega značaja. Imela je samo dvoje otrok, Miroslava in hčerko, ki je umrla v nežni mladosti.

Po smrti svojega soproga se je preselila mati z Miroslavom k svojem bratu v Vrutice. In ko je tudi ona dve leti potem umrla, je moral prevzeti stric skrb za sedemletnega Miroslava, ki so mu mlada leta potekla v srečnih razmerah otroka na deželi. Kaj pa je za otroka prijetnejše, zdravejše in učinkljivejše nego dežela s svežim zrakom, z bujnopisanimi lokami, senčnatimi gozdovi in zelenimi pašniki, z žuborečimi potoki in z mahovitimi skalami? Kaj je razkosnejše za živahnega dečka, nego da se more prosto gibati po teh prostranih logih, obdan s tisočnimi naravnimi krasotami?

Dan za dnevom je hodil, kos kruha v žepu, v vaško šolo v Vtelni, ki je bila oddaljena pol-drugo uro od Vrutic. Na potu so mu delali družbo vaški otroci, s katerimi je vedno prijateljsko občeval. Pozneje se je njegov stric preselil v Stranov. V novem bivališču je prevzel poučevanje mladega Miroslava ondotni župnik. Toda učenje mu ni delalo mnogo skrbi. Bolj kakor šolski predmeti so zanimale dečka različne narodne pravljice o duhovih, zmajih, škrtih itd., ki mu jih je pripovedovala družinčad.

Naposled je prišel čas resnega učenja v Pragi, kjer je najprej hodil v tretji razred župne šole pri Maltezihi na Mali strani, nato pa vstopil v malostranko gimnazijo. V tem času mu je umrl njegov stric in njegov novi varuh je postal drugi stric Anton Kirschbaum. Na gimnaziji se je kmalu povzpел skoro nad vse součence, bil je vedno med najprvimi. Ker pa sta se tedaj na gimnaziji poučevali skoraj samo le latinščina in grščina, je preostajalo nadarjenemu dečku dovolj časa za odpočitek in za mladinske igre, ki so mu utrjevale telesne moči in vadile njegovo gibčnost. Takrat se še namreč niso gojile igre in telovadba na srednjih šolah toliko kakor dandanes. Dijaki so sami prirejali igre in si tako krepili zdravje.

Mladega Tyrša so klasični jeziki tako zanimali, da je že v četrti šoli precej dobro govoril latinsko in grško. Ko je prišel v peti gimnazijski razred, se je jel sramovati iger in se je še bolj zakopal v knjige. Zato je vzrastel v mladeniča ozkih ramen in pleč ter slabotnega zdravja.

Toda poguma mu ni nedostajalo nikdar! V burnem letu 1848. je bil Tyrš član dijaške legije in z dolgo puško, skoro večjo, nego je bil sam, je hodil po mestu in po barikadah. Nekoč mu je celo svinčenka iz grenadirske puške prevrtala čepico na glavi, na kar je bil nemalo ponosen.

Ko je nastala na malostranski gimnaziji nemška reakcija, je prestopil Tyrš z najgorečnej-

šimi češkimi sošolci v osmi razred staromestne gimnazije. Tyrš je prvi zahteval, da mu dopuste delati zrelostni izpit v češkem jeziku. Dovolilo se mu je to in napravil je maturo z znamenitim uspehom. Toda vsled velikega učenja je njegovo telo močno trpelo. Hudo je zbolel.

Že kot gimnazijca so ga stari Grki nad vse zanimali. Njih spisi so vzbudili v mladeniču ne le ljubezen do domovine in svobode, ampak tudi do telovadbe. Krasne in močaste postave grške antike z mogočno razvitimi mišicami, s plemenitimi potezami, somernimi udi, z vitko rastjo so na Miroslava tako vplivale, da se je pričel sramovati lastne slabosti, in ko mu je razumen zdravnik po hudi bolezni, ki ga je napadla po maturi, nasvetoval, naj v popolno okrevanje začne pridno telovaditi, se je Tyrš z vso svojo nenavadno energijo in vztrajnostjo lotil telovadbe.

Na univerzi je bil Tyrš najprej kratek čas vpisan na pravniški fakulteti, kmalu pa je prestopil na filozofsko, kjer se je poglavitno bavil z naravoslovnimi vedami, fiziko, kemijo, anatomijo itd. Razen tega pa je s posebnim veseljem študiral filozofijo in estetiko.

Odločujoč vpliv na Tyrševo znanstveno smer je imel v Prago došli vseučilišni profesor Zimmermann. Po prvem svojem predavanju je slovit ta estetik našel na katedri rokopis, obsegajoč mnogotere ugovore proti njegovim nazorom.

Zimmermann je rokopis vzel s seboj in takoj pri drugem predavanju naznanil slušateljem, da je bila kritika njegovega prvega predavanja tako bistroumno in logično spisana, da želi osebno poznati pisatelja. Tu se mu je predstavil Tyrš kot avtor in Zimmermann ga je sprejel prav prijateljsko.

Ko je dokončal Tyrš modroslovje in napravil rigoroz, je prevzel vzgojiteljsko službo v rodbini Bartelma, tovarnarja v Novem Jáchymovu. Tu je preživel pač najprijetnejši čas svojega življenja. Krasen kraj, bogata knjižnica, izredno naobražena in plemenita domača gospa, fin način življenja v gostoljubni rodbini, vse to je dobro vplivalo na dovzetno dušo idealnega mladeniča. Govorilo in predavalo se je o filozofiji in umetnosti, prirejale so se male gledališke in koncertne predstave. Pri vsem je bil Tyrš eden najmarljivejših sodelavcev. Toda pri vsej tej duševni vzgoji in zabavi ni nikakor zanemarjal svojega telesa, kajti že takrat je zbral okoli sebe krog mladih telovadcev.

Čez dve leti se je povrnil Tyrš zopet v Prago, kjer je bil l. 1860. promoviran za doktorja modroslovja. Stopil je v krąg pisateljev, ki so bili takrat voditelji narodnega probujenja in pokreta. Važni in zanimivi so iz te dobe zlasti njegovi filozofični članki, s katerimi je prispeval za Riegrov „Naučný slovník“. Od l. 1861. je začel delovati jako mnogostransko: na znanstvenem in leposlovnem polju, pri Sokolu in drugih narodnih

društvi, v politiki, šel je večkrat na znanstvena in umetniška potovanja in naposled je postal vseučiliški profesor v Pragi.

Od svojega tridesetega leta si je stavil dvojno nalogo: doseči popolno izobrazbo v filozofiji, do katere je imel veselje že od nekdaj, in drugič: zbrati češki narod k skupnemu delu in zediniti Slovanstvo po društvenem občevanju in telovadbi, delati tako na krepkost, delavnost, ubranljivost in nравnost posameznikov ter jih tako združene v narodu in Slovanstvu okrepiti proti pretečemu sovražniku.

Do potovanja je imel veselje že od mladih let. Že kot dijak se je napotil peš, prav po dijaško, v Italijo, z nahrbtnikom na plečih in malo denarja v žepu. Vrnil se je čez Kranjsko in Dunaj v domovino. V študijske svrhe je potoval na Nemško, Francosko in Angleško, kjer se je največ mudil v Monakovem, Parizu, Londonu in Berlinu. V Italijo je potoval še dvakrat, in sicer l. 1873. in 1875. Na zadnje laško potovanje je šel tudi radi tega, da si okrepi v milem, južnem ozračju svoje omajano zdravje. Osvežujoče podnebje solnčne Italije in nežna skrb njegove soproge je premagala njegovo nervoznost tako, da se je vrnil zdrav in krepak k svojemu življenskemu poklicu.

Pravo polje znanstvene delavnosti se je odprlo Tyršu šele, ko je dobil l. 1880. docenturo

za zgodovino upodabljajočih umetnosti na češki tehniki. Ko pa se je ustanovila češka univerza v Pragi, je dosegel Tyrš tudi tu habilitacijo na filozofski fakulteti.

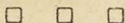
Pri njegovem prvem nastopu na novi univerzi je mnogobrojno občinstvo napolnilo prostorno dvorano do zadnjega kotička. Ko se je pokazal Tyrš na predavateljskem odru, so mu doneli nasproti burni „na zdar“ in „slava“ klici. Poslušalci, med njimi mnogi vseučiliški profesorji, so z zanimanjem poslušali slovečega in priljubljenega učenjaka, po končanem predavanju so se mu od vseh strani izrekale iskrene čestitke.

V političnem življenju se je držal vedno in zvesto svobodomiselnih načel. Bil je opetovano izvoljen za poslanca v deželni in državni zbor. Ali politično življenje ga nikdar ni posebno veselilo. Napake tedanje češke politike so se protivile bistremu in logičnemu njegovemu duhu. Vedne spletke in kompromisi niso nikakor ugajali tako odkritemu značaju. V l. 1882. ni sprejel izvolitve v deželni zbor kot poslanec za Kralovedvorski mestni okraj in eno leto pozneje tudi ni sprejel kandidature za državni zbor za mesta Slané, Rakovnik in Louny.

Ko je bil Fügner še živ, je bil Tyrš ves čas njegov najboljši prijatelj in vsakdanji tovariš. Plemenita moža sta se posvetovala o vsem, kar se je tikalo narodnih, zlasti pa sokolskih stvari;

z marljivostjo svetega navdušenja sta gradila naše narodno bratovstvo.

Po prerani Fügnerjevi smrti je postal Tyrš dedič njegovih teženj in namenov. Prijateljstvo med Fügnerjem in Tyršem je doseglo po smrti Fügnerja še višje posvečenje. Tyrš je postal zet nepozabnega prvega staroste praškega Sokola, oženivši se z njegovo edino hčerko Renato, ženo plemenitih lastnosti, velike naobrazbe in odkrite vdanosti. Z njo ni dobil samo družice v življenju, ampak tudi neutrudljivo pomočnico pri znanstvenih in literarnih svojih delih.

Tyrš, ustanovitelj in organizator Sokolstva.

Za časa vseučiliščnih študij je telovadil Tyrš izprva tri leta v Malypetrovem zavodu v Pragi, l. 1854. pa je prestopil v Schmidtov ortopedični zavod. Iz tega zavoda so izšli prvi apostoli Sokolstva. Ondi so telovadili takrat: Jan Gross, Jan Kryšpin, Frant. Pisařovič, Jos. Müller in Miroslav Tyrš — vsi poznejši člani prvega vaditeljskega zbora praškega Sokola. Tyrš je bil takoj pri vstopu uvrščen med najboljše telovadce, ki so se bavili tudi s telovadno teorijo — tedaj seveda po nemških knjigah — in so se vrstili v vodstvu vrste. Tyrš je vadil marljivo, govoril malo, izogibal se ni nobeni vaji, tudi takim ne, ki mu niso bile ravno simpatične. L. 1856. in 1857. je že opravljal vaditeljski posel v zavodu. Vsled nedostajanja gmotnih sredstev pa je moral svoj telovadski krog zapustiti in si poiskati službe — odšel je za domačega vzgojitelja k Bartelmovi rodbini. Že za bivanja v Jáchymovu, kjer se je seznanil s Fügnerjem, je zamislil ustanoviti češko telovadno društvo.

Ko se je povrnil čez nekaj časa zopet v Prago, je vstopil z Müllerjem vred v Malypetrov zavod. Z njima je prišlo med tamošnje telovadne vrste novo življenje, ki je dalo telesnim vajam poseben, plemenit značaj, kakor je pozneje jasno označen v sokolski misli. Tyrš je zlasti poudarjal veliko nalogo telovadbe, kakor so jo umeli stari Grki: odgajati mladino za krepko na duhu in telesu, vedno pripravljeno za narodno delo in obrambo. V tem času je bil Tyrš povabljen, da pristopi k snujočemu se utrakvistnemu telovadnemu društvu. Toda osnova takšnega društva se je izjalovila, ker so Nemci hoteli čisto nemško društvo. Sedaj pa je smatral Tyrš čas za ugoden: stopil je pred češko javnost s svojim načrtom — ustanoviti samostojno češko telovadno društvo in združiti v njem vso češko mladino v gojitev telesne čilosti.

Češko občinstvo, zlasti pa večina telovadcev Malypetrovega in Schmidtovega zavoda je sprejela podano misel z največjim navdušenjem. Tyrš se je postavil na čelo četi somišljenikov; skupaj z dr. E. Gregrom je sestavil pravila, ki so bila 27. januarja 1862. l. uradno potrjena. Tako se je zgodilo, da je bil dne 16. februarja 1862. l. ustanovljen praški „Sokol“, za katerega prvega starosta je bil izvoljen na Tyršev nasvet Jindřich Fügner. Skromno je omenil Tyrš večkrat o tej volitvi: „Da sem se domislil Fügnerja, je moja največja zasluga za Sokola“.

Od tega pomembnega trenutka, ko se je ustanovilo prvo češko telovadno društvo, je bilo posvečeno domalega vse Tyrševo delovanje Sokolu. Celih dvajset let njegovega življenja preveva hrepenenje in skrb, odgojiti svojemu narodu krepko in plemenito pokolenje. Vsaka stran bogate zgodovine praškega Sokola je priča nedosežne Tyrševe delavnosti. Zatorej je težko pisati Tyršev življenjepis in ne govoriti o postanku in razvitku ne samo praškega Sokola, temveč Sokolstva sploh. V praškem Sokolu je bil Tyrš takoj od početka neumoren izpodbujevalec, okoli njega se je sredotočila tehnična delavnost društva, on pa je tudi poglavitno določeval vso njegovo smer in je ustanovitelj njegovega stališča v narodu.

Novoustanovljeni praški Sokol je pričel takoj s telovadbo v prostorih Malypetrovega telovadnega zavoda. Toda vsled nepričakovanega razvoja mladega društva so postali ti prostori kmalu pretesni. Po Fügnerjevem prizadevanju se je preselil praški Sokol še isto leto v prostrane prostore „u Apolla“ v Ječni ulici, kjer je priredil 1. junija l. 1862. svoj prvi javni nastop ob blagoslovljenju društvenega prapora. Pri telovadbi je nastopilo 15 vrst in prvič so javno zazvenela češka povelja, ki jih je sestavil Miroslav Tyrš.

Še pred ustanovitvijo Sokola se je Tyrš v Novem Jáchymovu l. 1860. in 1861. bavil s

sestavljanjem češkega telovadnega nazivoslovja, ki ga je izdal za potrebe vaditeljskega zbora praškega Sokola l. 1862.; pozneje je izboljšano, pomnoženo in izpopolnjeno izšlo l. 1867. v Koborovem „Sokolu“ in naposled v tretje samostojno l. 1868.

Tyrš je ustanovil praškemu Sokolu prvi vaditeljski zbor, ki mu je bil vodnik in učitelj. Kajti njegovo obzorje je bilo širje nego drugih bratov in vsak izmed njih se je njegovi brezdvomni duševni premoči in vplivu ljube osebnosti uklanjal brez zavisti in se ga oklenil z ljubeznijo, vdano in odkritosrčno. 13. majnika 1863. l. je bil izvoljen za načelnika praškega Sokola. Ves prepričan, da je krepak vaditeljski zbor vir vse smotrene in plodovite delavnosti, porok za vsestranski napredek društva, je bilo prvo njegovo delo in skrb, organizirati ta zbor, mu načrtati nalogo in smer. Ta organizacija je imela in ima docela demokratsko podlago: pri popolni bratski enakosti obenem stroga disciplina. Tu nič ne velja prazno besedičenje, ampak samo koristno delo, in nobena površnost in vnemarnost ne ostane brez zaslužene graje. Kot najuspešnejše sredstvo, da bi vaditeljski zbor izpolnjeval svojo nalogo, je Tyrš uvedel skupne vadbene ure in posvetovanja vseh zborovih članov. Tu se je skrbelo za teoretično in praktično izvežbanje zborovih članov, tu predelavala in urejala vadbena tvarina, tu se delalo

na to, da postane znanje posameznika duševni imetek vseh, tu se je zahtevalo samostojno delo pri vsakem posamezniku. Na bratski način so se pokazali pogoje in napake vsakemu. Samo tako je bilo mogoče ustanoviti in osigurati urejeno tehnično vodstvo društva, tako je položil Tyrš temelj samostojnemu sokolskemu telovadnemu sestavu, izvirnemu, prostemu vsakega tujega vpliva.

Na tem polju je pričel Tyrš z vaditeljskim zborom že l. 1863., vadbeni sestav pa je izdajal v zvezkih pod naslovom „Základové tělocviku“ v l. 1868. do 1872. Zlasti v l. 1870. in 1871. pa je sestav zrevidiral in v „Sokolu“ l. 1871. orisal in utemeljil. S tem je podal z določnimi potezami načrtano, premišljeno in logično osnovano podlago sokolski telovadbi. Poznavajoč znanstveno sicer dosti pravilno, toda po njegovem mnenju pri praktičnem poučevanju ne zadostno uporabno Lionovo sestavo, ter tudi neznanstveno ureditev vadiva, kakor jo je izvedel Ravenstein po Jahnu, Eiseleni in Spiesu, je Tyrš v svojem sistemu spravil v soglasje „logične zakone stroge znanstvene razdelitve s potrebami prakse in pouka“.

Ob veliki nalogi, dani društvu, je bilo treba vzbuditi umevanje, udeležbo, podporo in sodelovanje kar najširših krogov. Sredstva za to naj bi bile javne telovadbe in izleti društva. Treba je bilo izbrati geslo in krog društva. „Tužme se“ („krepimo se“), geslo tako velikega obsega,

se je sprejelo na Tyršev predlog. V njem je izražen namen društva in nravni cilj, ki si ga je postavilo; v njem je izražena izpodbuda k osvojenju moških čednosti, v borbi za narodno naše bitje tako neizogibnih; v njem je naposled izražena svaritev, ne brezskrbno vdajati se rožnatim nadam o bodočnosti.

Prvo javno telovadbo smo že omenili. Druga se je vršila 1. marca 1863. l. v spomin obletnice društvene ustanovitve. To pot so nastopili telovadci z dvema novima panogama prvič v javnosti: z viteškim mečevanjem in z borilnim metanjem, ki ga je vadal Tyrš z vaditeljstvom po antičnem vzoru. Še večjega pomena morda so bili izleti za razširjenje sokolske stvari. Kamor so prišli Sokoli — povsod jih je sprejemal narod prisrčno in navdušeno, videl v njih svojo nado in zaščito; srce naroda je razumelo Sokolstvo, čutilo, da ima v njem jamstvo boljših časov.

Da je bil glavni činitelj pri tem zopet Tyrš, ni treba poudarjati. On je poglobitno izdeloval programe izletov, delal priprave na mestu samem in bil vedno vodnik in govornik društva.

Zgled Prage je seveda vzbudil navdušeno soglasje po vseh čeških krajih — povsod so se ustanovljala sokolska društva po vzoru praškega Sokola. Naraščanje sokolskih društev je naravno navajalo k spojitvi v ozek zaključen krog. Že meseca avgusta 1863. leta se je na Tyrševo

izpodbudo v Pragi zbral iz članstva praškega Sokola poseben zbor za gojitev vzajemnosti slovanskih telovadnih društev. Posameznim društvom so se poslali dopisi, v katerih se je zbor ponudil, odgovarjati na raznotera vprašanja in dajati, v kolikor bo za to naprošen, po možnosti nasvete glede notranje uredbe in predvsem glede tehničnega vodstva sokolskih društev. Dalje je pozval zbor sokolska društva, da bi od društvenikov poslala enega izmed vaditeljev ali izmed izurjenějšíh članov, ki bi se udeležil pravkar osnovanega posebnega učnega tečaja. In v resnici so se sešli meseca septembra 1863 vadiitelji iz Jaroměra, Tabora, Příbrame, Poděbradov, Mlade Boleslave, Turnova in Kralj. Dvora, s katerimi se je pričel pouk v konviktnih prostorih, kjer je tačas telovadil praški Sokol. Teoretična razlaga in praktični pouk, pri čemer se je zlasti gledalo na urejeno „vzorno telovadbo in poučevanje“, sta se menjavala ves dan, in dejanski se je posrečilo podati vaditeljem pregled vadbenega sestava in za daljši čas tudi tvarino za pouk. Taki sestanki bi se bili morali ponavljati vsako leto. Tu pa je posegla vmes policija in začela se je vrsta strogih preiskav, ki so „zboru za vzajemnost“ storile konec. To je bil prvi poskus za vzajemno spoznavanje in zbliževanje sokolskih vrst, ki so v teku časa naredile nerazdružno enotno zvezo, utrjeno vsled skupnega cilja.

Fügnerjeva smrt (15. novembra 1865) je hudo zadela mlado sokolsko družino. V ospredje je stopilo eksistenčno vprašanje: skrb za ohranitev telovadnega doma in s tem tudi za obstoj društva samega. Za proučevanje in rešitev te prevažne zadeve se je sestavila posebna komisija, v katero je bil izvoljen tudi Tyrš. On, Tomaž Černý in Gabriel Žižka so prevzeli ne baš prijetno nalogo, pridobiti po subskripciji bogatejše praške meščane somišljenike za posojilo, s katerim je društvo plačalo najnevarnejše upnike.

S kakšno resnobo je gledal Tyrš na poslanstvo Sokolstva, o tem nam svedoči njegovo marljivo prizadevanje na pomlad l. 1866. ob izbruhu vojne s Prusijo, da bi organiziral vojni zbor sokolskih prostovoljcev pod poveljstvom izvoljenih častnikov. Poziv Tyršev je imel navdušen odmev. Tyrš je izdelal že popoln podroben organizacijski načrt ter sestavil češko vojaško navišlovje in povelja. Ta povelja so bila tako zvočna in jedrnata, da sta jih imenovala dva vojaška strokovnjaka, major Burian in stotnik Čenský, naravnost klasična. Toda ta načrt se ni uresničil, ker je vlada odklonila ponudbo društva, češ, da je upanje, da se vzdrži mir. Pred bitko pri Kraljevem Gradcu je odšla za avstrijsko vojsko tudi praška policija. Občina je morala sama skrbeti za varnost v mestu in pri tem ji je prostovoljno priskočil na pomoč praški Sokol, ki je prevzel

nočno stražo. Pri organiziranju in vršitvi te varnostne službe je imel Tyrš odlično vlogo. Veliko nesrečo je odvrnila sokolska straža s tem, da je preprečila napad na hišo generala Clam-Gallasa ter s tem takorekoč v kali zadušila dvigajočo se anarhijo.

Takoj po vojski s Prusijo se je zopet začelo oživljati sokolsko življenje ter se je zopet pričelo tehnično delovanje Tyrševo v praškem Sokolu. L. 1866. je izdal statistično-zgodovinski pregled sokolskih društev. Namerjal je izdajati vsako leto podobno delo, nekako zrcalo sokolskega delovanja, ki na prvi pogled pokaže, kje je sokolska misel napredovala ali nazadovala. Razne neugodne okoliščnosti pa so preprečile ta namen, tako da je izšel samo še „Sborník sokolský za r. 1867“. Temu „Sborníku“ je Tyrš pripojil svojo znamenito razpravo „Hod olympický“ (Olimpijsko slavlje). V njem slika slovite te narodne slavnosti klasične Grške tako krasno, kakor more le mož, ki se je zatopil z vso svojo dušo v studij nesmrtnih in nedosežnih grških umotvorov.

Povzdigniti mladino ljubljenelega naroda svojega na starogrški podobno stopnjo harmonije duševnih in telesnih moči, vneti v njej ljubezen do domovine, naroda in maternega jezika, učiti jo zatajevati samo sebe, postaviti narod in njegovo korist nad lastno osebo in dobiček, to je bil vedno Tyršev ideal, ki ni nikdar nehal težiti za njim.

L. 1869. se je ustanovil na Tyrševo izpodbudo „Tělocvičný spolek paní a dívek pražských“. V telovadnem zavodu, ki ga je Tyrš že l. 1866. prevzel od dr. Jana Musíla, so se poučevale tudi deklice. Tyrš, prepričan, da bo ženska telovadba le v ženskih rokah dobro uspevala, je v teoriji in praksi ženskemu spolu primerne telovadbe izuril gotovo število gojenk tega zavoda, da bi mogle uspešno poučevati v društvu, ki se je pozneje ustanovilo. Pri telovadnem vodstvu tega društva si je zlasti pridobila zaslug Klementa Hanušova.

Leta 1867. in 1868., deloma tudi 1869., so bila morda leta najintenzivnejšega Tyrševega napa. Sokol je stal v ospredju društvenega gibanja. Brez njega ni bilo narodne slavnosti ali sploh narodnega pojava, da, navadno so tako prireditve naprtili kar Sokolu in s tem na Tyrševe rame. To delo, dalje poslanski mandat, tehnično vodstvo praškega Sokola, literarno delo (pripravljal je med drugim „Základové tělocviku“) je vzelo Tyršu ves dnevni in večerni čas, tako da je zasebne študije svojega poklica moral vršiti po noči. V tem času njegovega življenja je iskati vzrok in pričetek njegove živčne bolezni, ki je pozneje tako pogubno vplivala nanj. Jeseni l. 1869. je pričel bolehati. Odpotoval je zdraviti se v Waid ob Bodenskem jezeru. Osamljenega se je tu lotila melanholija. Da bi jo pregnal, je

začel delati. Še enkrat je premislil in deloma predelal sokolski telovadni sistem, hoteč ljubljennemu Sokolstvu dati dovršeno delo. Na svobodnih švicarskih tleh je bilo torej izvršeno delo, katero je delal Tyrš od ustanovitve praškega Sokola in ki znači popolno osamosvojitev češke telovadbe.

Vse to pa še ni zadovoljilo Tyrševega vzletnega duha. Stremil je združiti vsa sokolska društva v bratsko zvezo z enotno organizacijo, po kateri naj bi se vršila vzgoja čvrstega češkega pokolenja. Zvezo sokolskih društev je smatral za dovršitev svojega dela, na to so merile vse njegove težnje. Prvi poskus — zbor za vzajemnost sokolskih društev — smo že omenili. Moral se je raziti in preostalo ni drugega, nego ob prostih dneh pošiljati praške vaditelje vnanjim društvom. Pozneje, še pred l. 1871., je sestavil pravila za zvezo, toda vlada ni potrdila niti teh niti vseh poznejših, za Tyrševega življenja predloženih. Da bi imela sokolska društva vsaj eno skupno vez, je pričel Tyrš l. 1871. izdajati strokovni časopis „Sokol“, katerega urednik je bil s presledkom od začetka l. 1877. do začetka l. 1881., ko je list moral prenehati, prav do svoje smrti. V prvi številki je priobčil klasični uvodni članek „Naš úkol, směr, a cíl“, v katerem je razložil veliki cilj in dalekosežno nalogo Sokolstva. Prekrasni ta članek imenuje dr. Jos. E. Scheiner najznamenitejše Tyrševo literarno delo, pravi sokolski evangelij, Tyrša

samega pa ustvaritelja posebnega, izvirnega sokolskega sloga. Nad vse važni Tyršev programni članek naj bi tudi slovenski Sokoli marljivo brali, vedno in vedno iznova proučevali!

„Sokol“ je prinašal splošne članke o Sokolstvu in razprave o telovadbi z narodnega, socialnega, zdravstvenega in estetičnega stališča, objavljali članke o telovadnem sestavu, o vadbeni metodi in načrtu, priobčeval zlasti vadbene tabele za vsako telovadno uro za celo leto, in sicer glede na razne stopnje moči in izurjenosti telovadcev; te tabele je po Tyrševem navodilu izdeloval na podlagi sokolskega sestava praški vaditeljski zbor. Nadalje je prijavljali „Sokol“ razprave o organizaciji društev, odborov in vaditeljskih zborov, dopise o delovanju sokolskih društev — sempatja najdemo celó poročilo iz Ljubljane o delovanju ljubljanskega Sokola —, poročila o telovadbi pri drugih slovanskih in neslovanskih narodih, o telovadni književnosti itd. V teku let se je nabralo v „Sokolu“ bogato gradivo, iz katerega črpajo vsi sokolski delavci, in še dandanes po 39 letih je „Sokol“ vodilni glasnik češkoslovanskega Sokolstva.

V Waidu se Tyrš ni popolnoma pozdravil. Njegovo zdravje je vsled neprestanega dela pričelo zopet pešati tako, da je moral iti po nasvetu zdravnikov l. 1874. najprej na deželo in potem v Italijo, kjer je ostal dve leti, deloma v Pizi, deloma v Florenci.

Tyršev vadiateljski zbor Praškega Sokola gl. 1876.

Jar. Stýblo Fr. Čermák

Dr. Chlumecký. J. Müller. A. Tlamka.

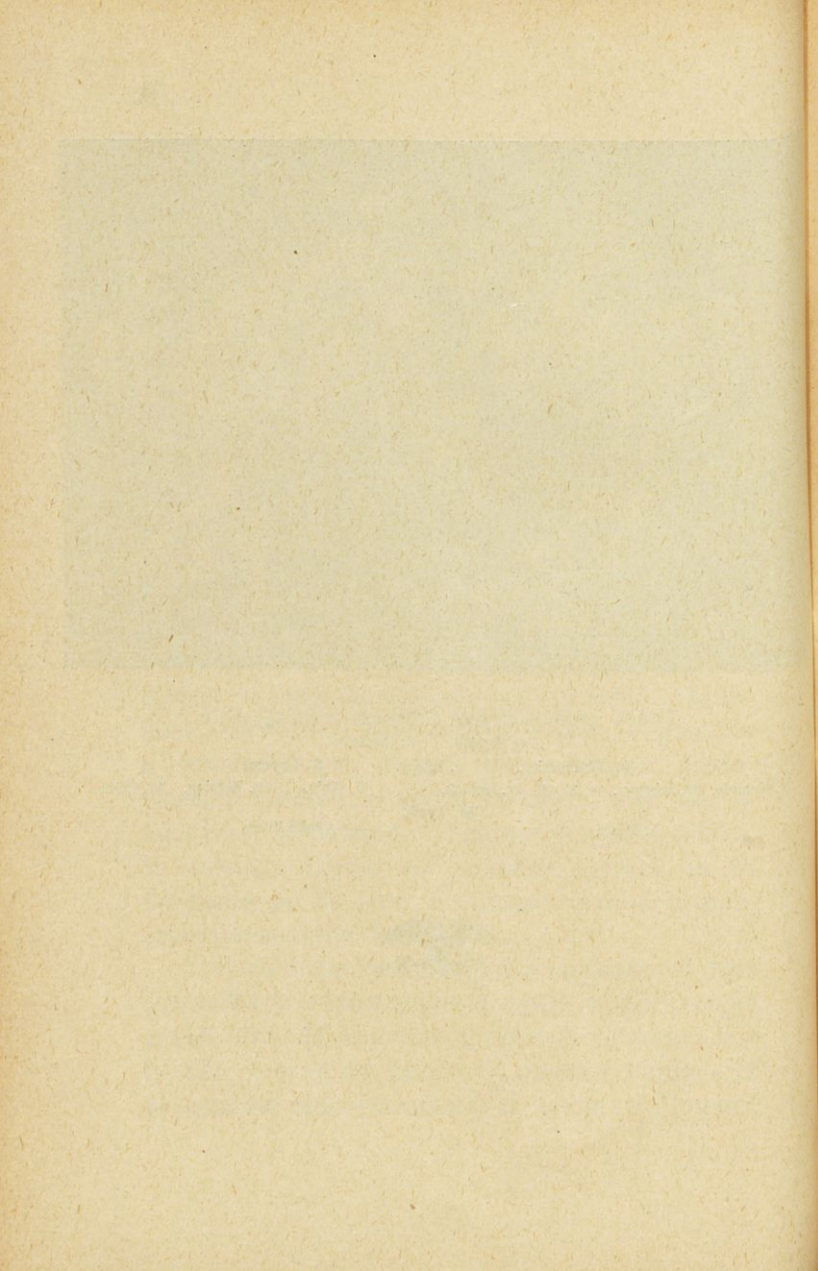
V. Homola. Dr. Schwarz. Dr. Maydl. Dr. Mrázek. V. Fiala. Dr. Haering. Dr. Čížek.

Dr. Tyrš.

L. Sršeň.

Jindř. Víšek.

Leta 1877—81 so bila doba splošnega narodovega propadanja, katerega zle posledice so se pokazale tudi v Sokolstvu. Število sokolskih društev se je zmanjšalo za 57, vrste članstva so se močno skrčile in „Sokol“, brez zadostne gmotne podpore, je l. 1876. prenehal izhajati. Šele l. 1880. se je pričelo obračati na bolje. Sokolstvo je srečno prestalo te hude in kvarne čase. Zanimanje za tako važno narodno institucijo je zopet vidno naraščalo in „Sokol“ je l. 1881. prišel iznova izhajati. Za eno prvih nalog je smatral Tyrš sedaj, da pojasni v daljšem članku, zakaj je Sokolstvo hiralo. Obenem je nasvetoval sredstva, kako oživiti Sokolstvo, pomnožiti telovadne vrste in povečati telovadno delovanje. Vzroke propadanja išče Tyrš razen v družabnih razmerah, slabem gmotnem stanju, v nedostatku discipline, v tem, da so se spori političnih strank zanesli v sokolske vrste, zlasti v tem, da je večina društev zane-marjala telovadbo: „Kolikor poznamo zgodovino naših društev — tako piše Tyrš — so najhitreje in najlaže propadla tista, kjer je bila telovadba že v naprej in prvotno postranski namen in se ni nikdar resno gojila, kjer se je društvo ustanovilo nemara zgolj le v demonstrativen ali celo paraden namen“. In zopet dalje čitamo: „S ponosom se seveda zavedamo, koliko so sokolska društva s svojim javnim nastopanjem pripomogla k narodni zavesti; v tem je ena njih zaslug za

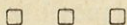
vse naše narodno življenje. Toda zakaj je narod povsod tako toplo pozdravljal prav le nas, zakaj navdušeno slavil izlete in prihode naše? Zategadelj, ker se je ujemal s pravim našim namenom, ker je pod sokolsko obleko domneval tudi misel in moč sokolsko, ker je delavnosti sokolski z upravičenim ognjem pritrjeval in njeno važnost za ves narod hitro in živo pojmoval.“

V sokolskem krogu se je porajalo novo in čvrsto življenje. Leta 1881. vidimo Tyrša delovati na skupnem zletu sokolskih društev s Češkega in Morave. Prvi ta vsesokolski zlet se je vršil v Pragi dne 18. junija 1882. Priredil se je v proslavo dvajsetletnice praškega Sokola, na znamenit način pa je ob tej priliki oslavo Sokolstvo tudi dvajsetletno prezasluzno delovanje neumornega načelnika praškega Sokola in vsem ljubega brata dr. M. Tyrša. Pri tem zletu je češko Sokolstvo prvokrat nastopilo v veliki masi: slavnostnega izprevida se je udeležilo 1572 Sokolov v kroju, javne telovadbe pod Tyrševim poveljstvom pa 700 telovadcev. Velepomemben je ta dan v sokolski zgodovini, prevažen za nadaljnji razvoj Sokolstva.

Po I. vsesokolskem zletu je Tyrš le še šestkrat vodil žilave, vdane mu vrste praškega Sokola pri izletih in javnih nastopih. Pri pogrebu Josipa Baráka, zaslužnega češkega narodnega boritelja, 18. novembra l. 1883. si je nadel Tyrš

zadnjikrat sokolski krog. Na občnem zboru dne 7. aprila 1884 je zadnjikrat ogovoril svoje verno članstvo. Zahrbtna bolezen je vedno bolj podjedala njegovo zdravje. Tyrš je uvidel, da mu treba miru in s težkim srcem je sklenil odpovedati se načelništvu praškega Sokola. Bratsko je bilo slovo od zvestih tovarišev in vdanih učencev: oči Sokolov so rosile solze pri ločitvi od genijalnega in požrtvovalnega vodnika, ki se ni nikdar več povrnil v bratski krog.

Velike zasluge in nesebično delo ustanovitelja Sokolstva je vedelo ceniti tudi mlado slovensko Sokolstvo; že „Južni Sokol“ si je izbral Miroslava Tyrša za svojega častnega člana na svojem občnem zboru 29. decembra l. 1866. Zajedno s Tyršem je bil izvoljen za častnega člana „Južnega Sokola“ tudi odlični češki sokolski delavec Tomáš Černý.

Tyrševo znanstveno delovanje.

Preznamenito je Tyrševo delo na sokolskem polju, prevažno pa je njegovo delovanje tudi za češko znanost in umetnost.

Prva njegova pisateljska dela so bila objavljena neposredno po l. 1860. v „Slovníku Naučném“, pri katerem je bil z veseljem sprejet za sotrudnika v filozofski stroki. Številni članki, zlasti v prvih zvezkih slovnika so potekli iz njegovega peresa, članki, ki presenečajo kakor po stilistični spretnosti, tako po temeljitem strokovnem znanju. Ali kmalu je tok časa Tyrša odtegnil mirnemu literarnemu delu. Ustanovil se je Sokol, začela se doba živahnega društvenega življenja, narodnih slavnosti, krepkega političnega gibanja. Z organizacijo Sokola, s telovadnim sestavom in nazivoslovjem, z mnogoštevilnimi slavnostmi itd. je imel Tyrš toliko dela, da so bili prav redki trenutki, ki jih je mogel posvetiti literarnemu delu. Proučeval je tedaj osobito grško skulpturo, ki je menda ravno radi Sokolstva vzbudila v njem

veliko zanimanje. Sad teh študij je bilo predavanje o grškem kiparstvu za časa Mirona, Fidija in Polikleta, katero je imel leta 1867. v „Besedi Umělecki“.

Tišina, nastala po l. 1871. v javnem življenju na Češkem, je obrnila Tyrševe moči zopet na polje vede. L. 1872. so „Národní Listy“ objavili njegovo kritiko v Pragi razstavljene Schlösserjeve slike „Venus Anadyomene“. „Osvěta“ je začela prinašati njegovega Laokoonu, delo, v katerem je stopil Tyrš že kot učenjak, dovršeno večč svojemu obsežnemu predmetu, pred javnost, delo, v katerem se sijajno javljajo skoro vse prednosti jasnega in bistrega Tyrševega duha. Od tega leta dalje pa do svoje smrti je spisal Tyrš nebroj člankov in študij za vse boljše česke liste. Osvěta, Květy, Musejník, Světozor, Lumír, Ruch, Zlatá Praha, Athenaeum so ga šteli za svojega stalnega ali začasnega sotrudnika. Seznanjal je tu češke bralce s številnimi pojavi moderne umetnosti, z najzanimivejšimi proizvodi grške plastike, s srednjeveško in orijentalno arhitekturo, s slikarji in kiparji italijanske renesanse. Razpravljal je pogoje umetniškega razvitja, reševal komplicirane estetične probleme, razmotrival splošna načela razvoja umetnosti, uvajal bralca v skrivnosti marsikaterega zgodovinskega vprašanja, razjasnjeval najrazličnejše hipoteze in ni pozabljal tudi ne tehničnih in praktičnih vprašanj. V vseh teh razpravah,

kritikah in študijah*) se kaže kolikor jasnost in bistrost Tyrševega duha, toliko velikansko duševno obzorje, vsestranska temeljita njegova izobraženost. „Ne sodim v nobeno pregrado, v katere moderno duševno cehovstvo razrejuje delavce na polju vede“, je rekel Tyrš v šali včasih o sebi. In bila je to resnica; zanj je bila vsaka taka pregrada tesna. Bil je cel človek, človek s srcem in razumom, ostro kritičnega duha in zraven mehkega čuta; ni mu nedostajalo niti energije, niti volje, niti neposrednosti naziranja, niti hladne premišljivosti, niti plemenite fantazije, niti najbolj očiščenega okusa; pesniški vzlet in vestna skrupuloznost preiskovalca sta se v njem družila v čudovito celoto.

*) Izmed mnogoštevilnih Tyrševih spisov naj bodo tu navedeni nekateri; „Laokoon, delo rimske dobe“ (1872) poskus, razrešiti vprašanje, v katerem času je nastala ta slovita skupina — „O pogojih uspeha in razvoja umetniške delavnosti“ (1872). — „O zakonih kompozicije v obrazilni umetnosti“ (1873). — „Josef Manes v stalni razstavi „Umetniške Besede“ (1873). — „Josef Manes. Njegove priložnostne kompozicije in pomen njegov kot ilustratorja kraljedvorskega rokopisa“ (1873) — „Jan Matejko in njegov Báthory“ (1873). — „Jaroslav Čermák, životopis in estetična analiza“ (1878). — „Jaroslav Čermák, opis njegovega umetniškega značaja“ (1879). — „O sredstvih v povzdigo naših umetniških razmer“ (1879). — „Manesovi otročji kartoni“ (1879, 1880). — „O zakonu konvergence pri umetniškem stvarjanju“ (1880). — „O gotskem slogu“ (1881). — „Pregled delavnosti v obrazilni umetnosti na Češkem l. 1881.“

Posebno vrednost in posebno privlačnost je dajala Tyrševim delom dvostranost njegove nardarjenosti. Bil je historik in estetik obenem: historik radi svoje vestnosti, radi izvedljivosti in ostrosti duha, radi redke zmožnosti, iz posameznih detajlov si narediti enotno podobo celote; estetik zopet radi filozofske zmožnosti in izobraženosti, radi bistrega očesa in fino očiščenega okusa, radi svežosti in neposrednosti čuta, resnično umetniškega.

Svoje zmožnosti pa si je še povečal z neu-mornimi, jako obsežnimi študijami. Že na univerzi se je pečal z matematiko, zgodovino, verstvom, fiziko, zgodovino svetovnih literatur, s kemijo, estetikom, logiko in metafiziko, in z vsem tem nikakor ne površno. Ta mnogostranost in globoka izobraženost Tyrševa se je kazala pozneje vedno v njegovih delih, jasnost in preciznost mišljenja, izšolanega ob eksaktnih vedah, pa je gledala takorekoč iz vsakega njegovega stavka. S posebnim veseljem se je vdajal za vseučiliščnih let filozofskemu razglabljanju in kmalu čutil, da ne zadostuje policijsko pristrižena veda, ki se je takrat predlagala poslušalcem kot filozofija, bistremu njegovemu duhu. Marljivo je iskal po knjigah, ki so mu odpirale prostejši razgled v svet, in si tako znamenito razširil obzorje v zgodovini filozofije. Sploh je Tyrš imel šoli zahvaliti se le za neznamen del obsežnega svojega znanja.

V večini ved, ki jih je gojil, kakor tudi v svoji lastni stroki je bil samouk.

V izdatni meri so prispela k razvoju Tyrševa talenta tudi številna potovanja. Prepotoval je Nemčijo, severno Francosko, Belgijo in Italijo, daljši čas je proučeval londonske, pariške, berlinske, monakovske, rimske, florentinske in neapolske zbirke. Bogato izvedenost, ki si jo je Tyrš tako pridobil in doma vedno pomnoževal s pomočjo fotografskega gradiva, mu je bila solidna podlaga za teorijo umetnosti, ki je sicer ni spisal sistematično, katere temeljne poteze pa je imel v jedrnati obliki zaznamovane: pogoje, od katerih izpolnitve je zavisen vtisk umetniškega dela, lastnosti umetniške v logičnem redu, pa zopet dele, iz katerih se sklada arhitektonični, kiparski ali slikarski proizvod, itd. Tega ogrodja estetičnega sestava Tyrš ni nehal popravljati in dopolnjevati, ravnaoč se po prepričanju, da se nikdar teorija umetnosti ne sme smatrati za popolno in splošno veljavno, dokler uvaja tvorilna moč umetnikov z novimi znamenitimi proizvodi nove principe v svet, ne da bi se pri tem dala mojstrovati in omejevati po kateremkoli sestavu, četudi bistrumno konstruiranem.

Na takih zdravih in solidnih temeljih je Tyrš gradil svoje obširne estetične razprave. Popolne in podrobne njegove analize o Bathoriju mojstra Matejka, o mnogih slikah Čermákovih, o nagrob-

nem spomeniku, proizvedenem po Myslbeku, o delih Hynaisovih, Brožíkovih, Ženíškovih, Siemiradskega, o preizvodih Makartovih in Maxovih so vzorna dela, prava unika v celi krasoslovni literaturi.

Zlasti zaslužne pa so njegove razprave o največjem češkem slikarju Josefu Manesu. Tyrš je prvi pokazal njegov veliki pomen. Josef Manes in Jaroslav Čermák, teh dveh dela poglavitno so bila Tyršu vzor češke umetnosti. V njunih proizvodih je videl strinjati se glavna znaka, ki ju je zahteval pri češkem umetniku: narodnost in modernost.

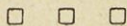
Tyrševe kritike so si kmalu pridobile čislanja in priznanja v odločilnih čeških krogih in ravnotako skoro pri vseh čeških umetnikih. Izprva je objavljaj svoje ocene poglavitno v Osvěti, pozneje skoro izključno v Národnih Listih, pri katerih je imel umetniški referat od l. 1880. dalje. Ni ga bilo pomembnejšega pojava v češkem umetniškem svetu zadnjih deset let Tyrševega življenja, ki ga ne bi bil ocenil; seznam predmetov njegovih kritičnih razprav je seznam vseh staviteljev, kiparjev in slikarjev, ki so se v tem času odlikovali, seznam skoro vseh njih del. Ravno oni slikarji in kiparji, katerim je Tyrš, ocenjujoč prve njih proizvode, prorokoval veliko bodočnost, niso varali njegovih nad. Omenjen bodi tu sloviti kipar Myslbek in znameniti slikar Brožík. Svojo sodbo je Tyrš izrazil vedno jasno, utemeljil tehtno in

podrobno, brez ozira na osebnosti, pa nikdar ne brezobzirno. Začetnikom prizanesljiv, proti starejšim in zaslužnim umetnikom glede njih slabosti obziren, je Tyrš zavračal le nepristojno, nadimljeno srednost, vedno pa je bil neizprosno oster proti onim, ki z mnogo obetajočim talentom niso družili pridnosti in skromne samokritike. Zato pa je znal zmerom najti prave besede utemeljene pohvale, prave besede srčne radosti, da, navdušenega občudovanja, kadar je delo, ki ga je ocenjal, pomenilo nov uspeh in napredek češke umetnosti. Ob svoji nepristranosti in pravičnosti ni mogel imeti takorekoč sovražnikov med domačimi umetniki; z mnogimi, in to z najboljšimi, ga je vezalo pristrčno prijateljstvo — redek pojav med kritikom in umetnikom. Umeje se, da je bil Tyrš, tako znamenit kritik, tudi skoro v vseh čeških umetniških porotah in komisijah tistega časa, in morda ga ni bilo primera, v katerem ne bi bilo zmagalo delo, ki ga je zagovarjal on in spoznal za najboljše.

Zanimiva je Tyrševa sodba o tem, kako naj se piše o umetnosti. „O umetnosti“, je rekel, „bi se imelo vedno pisati tudi na umetniški način, pri čemer pa nikakor ne sme škode trpeti pravost in resničnost vsebine; ako opisujem posameznega umetnika ali celo epoho, ako razkladam ali popisujem umetniško delo, hočem vedno, da naredi predmet, ki o njem govorim, na bralca isti vtisk,

ki ga je napravil name, to pa dosežem le tedaj, ako pri svojem opisu zadostim, kolikor je to možno v znanstveni prozi, onim estetičnim pogojem, na katerih temelji vtisk umetniškega dela“.

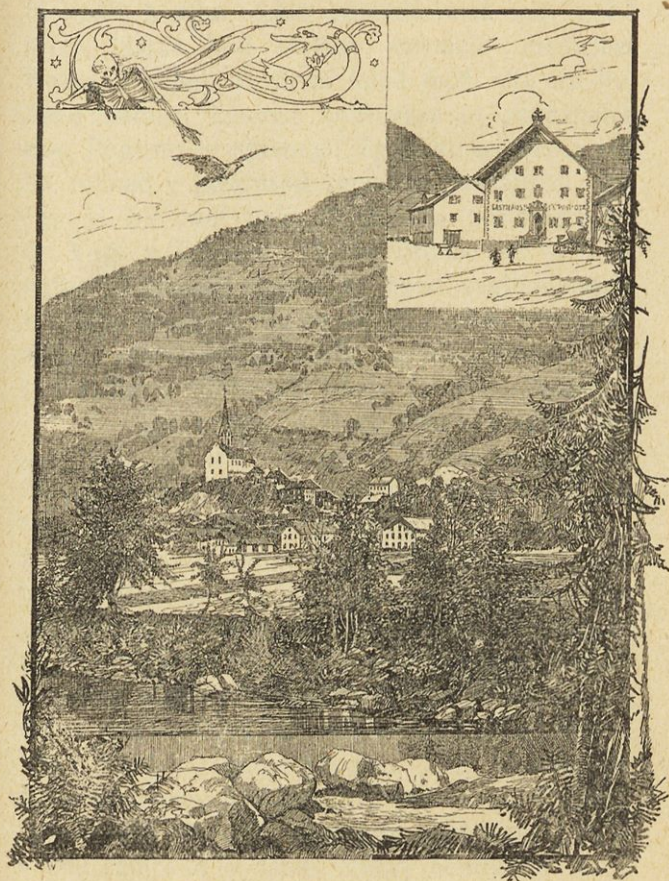
Ravno pa, ko se je Tyrš pripravljaj, da bi začel svoje največje delo, o katerem je premišljal več let, morebiti celo desetletje, zbiral zanj material in ga deloma že predelal, namreč „zgodovino umetnosti“, ga je dohitela smrt. Ni mu bilo dano, da bi bil izvršil tudi na tem polju svoje poglobitno delo, kakor je to storil v telovadbi. Osigural je že zanj tako sijajno izdajo, kakršno je smatral za edino dostojno. Delo bi bilo izšlo v Ottovi založbi v treh zvezkih s popolnoma izvirnimi ilustracijami. V „zgodovini umetnosti“ je hotel Tyrš pokazati vzajemno zvezo posameznih umetniških epoh in tudi češko in slovansko umetnost sploh bi bil seveda v njej opisal in ocenil.

Nesreča v Oetzu.

Težki boj, ki ga je izzvala potreba, ločiti se od ljubljeneega Sokolstva, da bi mogel posvetiti vse svoje moči novemu svojemu poklicu na češki visoki šoli, in bolestni vtiski ob poslovitvi od odbora, vaditeljskega zbora in članstva so zdravje Tyrševo silno omajali. Na zdravnikov svet se je zategadelj julija meseca l. 1884. odpravil v Alpe, da se okrepi v zdravem planinskem zraku, daleč od mestnega šuma. Nastanil se je v mali vasici Oetz na Tirolskem v gostilni poštarja Haida v skromni podstrešni sobici.

Bivanje v Oetzu je postalo Tyršu kmalu ljubo in prijetno. Gostilničar Haid je bil vesel, pošten mož, krepke visoke postave, razumen, poln energije, hladnokrven, pa neobičajno dobrosrčen in postrežljiv. Hiša njegova je ustrezala vsem velikomestnim zahtevam in je bila vedno polna družbe z vseh koncev sveta. Dr. Tyršu je posvetil Haid posebno pozornost. Spoznavši v njem moža nenavadnih lastnosti, mu je bil, kakor je sam pravil, odkritosrčno vdan. Tudi Tyrš je cenil poštene in odkrite značaj Haidov, se čisto pogovarjal

OETZ.

Pogled na Oetz.

Haidova gostilnica.

Mesto, kjer so našli Tyrševo truplo.

in hodil ž njim. Ljub spremljevalec mu je bil razen Haida tudi Haidov sorodnik medicince Kašpar Pischel, dovtipen mlad mož, strasten ljubitelj narave, izboren hribolazec in poznavatelj gor. Pogosto je spremljal Tyrša na izletih in mu bil tolmač v prekrasnih gorskih pokrajinah. Isti čas je bil ondi tudi vseučilišni profesor med. dr. Vogl z Dunaja. Ostale družbe se je Tyrš ogibal. Velikemu njegovemu duhu, zaglobljenemu v študije, se je protivila klepetava družba, ki se je sestala z raznih koncev sveta, s svojim vedenjem in govorjenjem bodisi utrujajoča, bodisi odbijajoča.

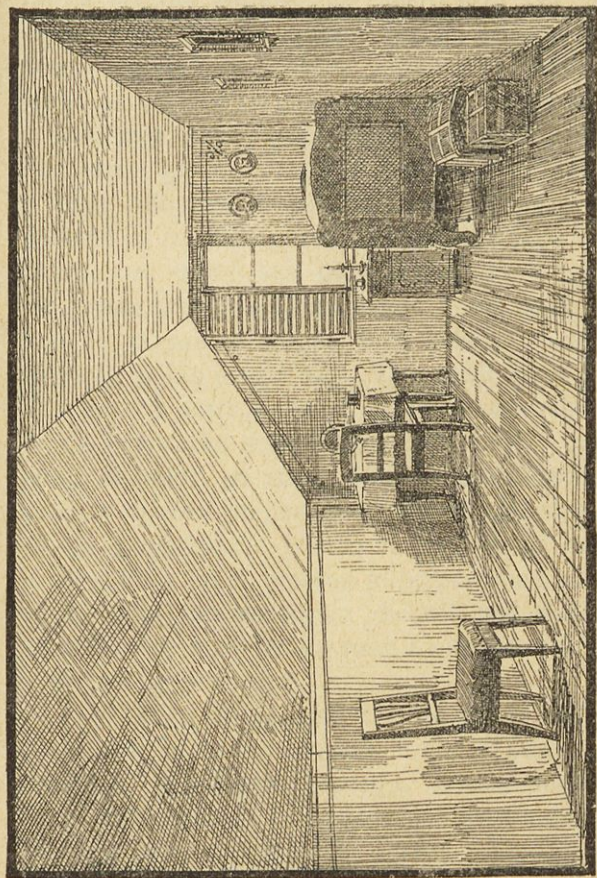
Iz tega zatišja je delal Tyrš navadno sam izprehode in izlete v divno pogorsko okolico, bližnjo in daljno. Kmalu pa je Tyrš spoznal, da tu njegovo zdravje ne prospeva tako, kakor bi si želel. V odprti, solnčni dolini je nahajal malo hladu, ki bi ga mu bilo treba, in je zategadelj na nasvet svojega zdravniškega prijatelja iskal višjega mesta. Hodil in vozil se je po okolici, pa vkljub dolgemu iskanju ni mogel dobiti ugodnejšega kraja, se ni mogel ločiti od prijetne Oetzenske doline, zlasti ne od prijazne Haidove hiše, kjer so mu domači izkazovali postrežljivo pozornost. V Oetzu so se hitro navadili „gospoda profesorja“, ki je v beli čepici in v lahki obleki neutrudno hodil po gorah, vedno premišljevaje; niti tu ni dovolil neumornemu duhu odpočitka, začenjal je nove študije in že po nekoliko dnevih svojega tukajšnjega

bivanja pisal v Prago za celo vrsto knjig, potrebnih za študije.

V začetku avgusta je čakal prihoda svoje soproge, zveste družice in neumorne sodelavke na znanstvenem polju, ter se ga veselil najpristrčneje. Najel je za daljši čas novo, večje stanovanje v Oetzu. Prihod je bil določen na 9. avgusta. V četrtek, 7. avgusta, je bil Tyrš veselih misli, se izprehajal celo dopoldne z medicincem Pischlom. Napisal je tudi pismo v Prago, ki pa ga ni odposlal; našli so ga pozneje v njegovi obleki. V pismu pravi, da se čuti zadovoljnejšega, dasi mu zdravje ni dobro. Poslal je svoji soprogi tudi brzojavko, ki ji je v njej naznanil železniško zvezo.

Drugi dan, v petek 8. avgusta, je vstal kakor navadno rano in odšel na izprehod. Ob 10. se je vrnil, pil mleko, se preoblekel v lahko, temno obleko, očitvidno za daljši izprehod, vzel dežnik ter odšel in — se ni vrnil več.

Kam je šel, ni bilo mogoče z gotovostjo dognati. Kolikor se je dalo izvedeti, je šel skozi Oetzensko in Insko dolino in prišel okoli treh v vas Roppen. Tu so ga videli čakati vlaka. Vstopil je v vlak, se odpeljal proti Landecku. Kje je izstopil, se ni dalo poizvedeti. Zvečer se je zopet vrnil v Roppen, odtod pa že po noči odšel skozi vas Sautens, kjer so ga videli, proti Oetzu na potu domov. Ta kraja sta oddaljena med seboj kake

Tyrševa sobica v Haidovi gostilnici.

pol ure. Nedaleč od Oetza je na drugem bregu Aache majhna goljava, pri kateri drži čez reko lesen most. Na tej goljavi ga je srečala neka žena, vračajoč se domov v Sautens; mesec je jasno osvetljeval breg in razpenjeni valovi so se v tisočerem lesku valili bučeč po sivih skalah. Pozdravila ga je, on pa ji baje ni odzdravil in v misli zatopljen stopal dalje, se polagoma oddaljeval in izginil v gozdni temoti. Od tega kraja se vije več strmih stez okoli skalnatega brega tja do gorske soteske pri Habichenu, koder more stopati le pogumna noga. Breg postaja čimdalje strmejši, polno je tod skal. Tam nekje se je zgodila grozna nesreča, ki je ugrabila nepozabnega druga in vodnika sokolskega; tam nekje, v nočni temi, stopajoč po strmi poti, je izpoddrsnil in padel v strašen prepad, v tajinstveni tok vodá, ki so ga pogoltnile s pošastnim bučanjem. Padec je bil gotovo nagel, hipoma je brezdvomno sledila smrt; valovi so se visoko dvignili nad skalami, zgrabili svoj plen ter ga nesli z omotno hitrostjo v divjem svojem toku. — —

V Oetzu so se med tem že začeli bati za odsotnega Tyrša ter obvestili urade. Drugi dan, devetega, je prispela soproga, ničesar sluteč, v Oetz, toda našla je tu namesto pristrčnega objema soproga samo prestrašene obraze, poročajoče o izginjenju njegovem. Bil je to za ubogo gospo grozen trenutek. Sama tu, daleč od domovine

med tujimi ljudmi, je bila brez sveta in pomoči, zaman se ozirajoč po krasni, mili glavi, h kateri je bila gledala s tako ljubeznijo. Vrli gorjanci so z obzirnim spoštovanjem, z odkritosrčnim sožaljem skušali zmanjšati kruto bol nesrečne gospe, tolažeč jo z nado, da morda še ni vse izgubljeno.

Da bi našli Tyrša, so se storili obsežni koraki; gorjanci so se razšli po celi dolini, z nevarnostjo za lastno življenje preiskali vsako skalo, vsak prepad, pa vse zaman. Tyrševa gospa se je naposled obrnila v Prago za svet in pomoč, nakar sta takoj v sredo 13. avgusta odšla dva člana praškega Sokola, brata Josip Rixi in Josip Scheiner, na Tirolsko, da bi iskala dragega vodnika in učitelja. Prišla sta v Oetz drugi dan, nakar se je gospa Tyrševa vrnila v Prago, polna boleti ločivši se od kraja, kjer je v enem trenutku izgubila vse, za kar je živela in mislila.

Šele po 14dnevem novem, trudapolnem, pa brezuspešnem iskanju je naključje potrdilo, kar je nepretrgano hodilo na razburjeno misel. V četrtek, dne 21. avgusta, je zagledal ribič Karel Schöpf iz Habichena v Aachi plavajoče telo. Takoj je tekel oznanit to, nakar je odšlo nekaj pogumnih gorjanov k usodnemu kraju. Voda dere tam z vrtoglavo hitrostjo med neštevilnimi skalami, brizga visoko nad gladino in pada v kotline. V eno teh kotel je vrgla voda tudi ono telo, ga dvigala in potapljala in vrtela okoli vrtincev.

Pristop h kotlini je bil nevaren, do valov pa naravnost nemogoč. Naredili so zategadelj z velikim trdom z brega z gredmi in lestvami ogrodje, s katerega so po šesturnem pogumnem delu iztrgali valovom telo. Bilo je Tyrševo.

Nepopisna bol je pretresala srce in dušo obema Tyrševima prijateljema. V prsih se je tajil dih, beseda je umirala na ustnah, oko se je orosilo z gorko solzo pri pogledu na ta tako vroče ljubljene obraz.

Telo so začasno pustili v ljudski šoli v Habichenu, po oblastvenem ogledu pa v soboto, 23. avgusta, prepeljali v dolgem izprevodu vaščanov v Oetz, kjer so ga pokopali ob veliki udeležbi vseh okoličanov in tam bivajočih tujcev. Dobri gorjani so mu izkazali nenavadno čast, položivši ga v grob na najlepšem mestu, na pročelju ob cerkvenem zidu.

Toda ta mož, ki je v svoji misli nosil vedno le domovino, ki je v plemenitem boju za obstanek naroda budil v čeških srcih pogum, ki je v čeških rokah gojil silo k izdatnosti, čilosti in moči naroda, ta mož ni smel počivati v tuji zemlji, daleč od domovine in prijateljev. Čehi so ga prepeljali med sebe, položili v rodna tla, da na njegovem grobu prisežejo sveto prisego, do zadnjega vzdihla braniti njegovo zapuščino: večno krasni prapor vrlosti, moči, ponosnosti in narodne svobode!

Svečani pogreb v Pragi.

V vročih poletnih dneh oblast ni hotela dati dovoljenja za prevoz Tyrševega trupla v Prago in tako so šele 30. oktobra zopet izkopali Tyrševe zemeljske ostanke, da jih prepeljejo v Prago, kamor so došli 5. novembra. Shranili so jih v kapelici sv. Štefana do 8. novembra dopoldne, tedaj pa prepeljali v črno zastrto, žalobno okrašeno telovadnico praškega Sokola, kjer so jih v bronasti rakvi deli na katafalk. Na rakvi sta bila dragocen šopek in venec Tyrševe soproge. Okoli katafalka je bilo postavljeno bujno zelenje, med njim pa pred rakvijo Tyršev doprsni kip iz malca. Pred njim je ležal na baršunasti blazinici srebrni venec, ki ga je pokojniku ob jubilejni slavnosti l. 1882. poklonil vaditeljski zbor praškega Sokola; pred kipom so bili položeni črno zastrti društveni prapor, sokolska čepica, srebrna načelniška trobka in vaditeljski pas. Okoli so bile nameščene sablje in ročki. Po stopnicah odra so bili slikovito razpostavljeni brezštevni prekrasni venci — zadnji pozdrav oboževanemu vzgo-

jevatelju češkega naroda. Okoli rakve je kot častna straža stalo vedno po osem Sokolov v kroju s sabljami v rokah. Na dan pogreba, dne 9. novembra, je bil od 8. do 12. ure dopoldne dovoljen pristop občinstvu v telovadnico, ki jo je v tem času obiskalo nekoliko tisoč oseb. Celo dopoldne so prinašali krasne vence, ki jih je prejemal eden odbornikov in polagal ob katafalk.

Po 1. uri popoldne se je pričel žalni obred. Vsi prostori velike telovadnice so bili prenapolnjeni. Pevsko društvo „Hlahol“ je genljivo zapelo žalne zборе: „V prirodi“, „Salve“ in „Miserere“. Nato je odbornik praškega Sokola brat dr. Edv. Grégr izpregovoril ob največji tihoti:

„In zopet smo odeli svoj dom z žalobnim zastiralom, in zopet smo se zbrali okrog odra, na katerem leži najboljši izmed nas.“

Dva temeljna stebra sta bila, na katerih je bilo zgrajeno naše društvo: Jindřich Fügner in Miroslav Tyrš.

In ako se more reči o Jindřichu Fügnerju: On je bil skala in na tej skali je bil postavljen naš dom, tedaj je bil Miroslav Tyrš Pavel, ki je oživil s svojim duhom Fügnerjevo delo.

Kaj vam mi je povedati o Miroslavu Tyršu? Vsakdo ga je poznal, vsakdo spoštoval, vsakdo ljubil in vsakdo za njim žaluje!

Bil je Sokol, ki se je dvignil na krilih svojega plemenitega duha tako visoko nad kaluže vsakdanjosti, da smo strmeč zrlji za njim.

In z višine svojih idealnih nazorov nam je klical neprestano s svojim ljubeznivim glasom: Za menoj, bratje! Za menoj, vedno više in više, tja do popolnosti!

Kaj je hotel Miroslav Tyrš?

Miroslav Tyrš je poznal samo eno stremljenje, samo eno zvanje: služiti svoji domovini in svojemu narodu.

Tej službi je posvetil svoje življenje, v tej službi je žrtvoval svoje življenje! Ko se je ozrl Miroslav Tyrš kot mladenič prvikrat z bistrim očesom po svoji domovini — kaj je tu zagledal?

Zazrl je narod, čigar prošlost se je lesketala na zgodovinskem obzorju kakor krvava zarja zahajajočega solnca; zazrl je narod, ki je padel v tako strašno globino, da je stoletja ležal v smrtni brezzavesti; zazrl je narod, ko leži v nezavesti ob poti človeške zgodovine, zvezan, poteptan, pobit do krvi.

Pa on je ljubil ta narod, ljubil ga je s celim žarom svoje ognjevitte duše, ljubil ga je bolj kakor lastno blaginjo; in on je hotel pomagati osirotelemu, hotel je izlečiti in zaceliti njegove rane.

In zato je delal za ta narod; in delal je neutrudno, brez odpočitka.

M. Tyrš je vedel, da počiva bodočnost vsakega naroda v njegovi mladini. Hotel je vzgajati češko mladež. Majhen narod smo proti velikim sosednjim narodom. Ako se hočemo ubraniti navala močnejše tujine, se moramo ponašati z onimi vznesenimi lastnostmi, s katerimi so se ponašali narodi, ki so se, čeprav majhni po številu, znali ubraniti navala premoči in se povzpeli do moči, slave in svobode.

In te lastnosti so bile:

Goreča ljubezen do domovine, ona ljubezen, ki ji je tem večje zadoščenje, čim večje so žrtve, ki jih more prinašati domovini in narodu. Dalje ono plemenito hrepenenje po duševni in nravstveni dovršenosti, ki tem bolj koprni po resnici in kreposti, čim bolj napreduje narod v prosveti in naobrazbi.

Predvsem je pa potrebna malim narodom ona junaška, ona staroveška hrabrost, ki nikdar ne šteje sovražnikov,

temveč s svojimi prsmi zagraja termopilsko sotesko, da reš svojo domovino.

Ideal M. Tyrša je bil oni narod starega sveta, ki je, sicer majhen po številu, postal po svoji plemenitosti, po svoji inteligentnosti, po svoji hrabrosti ustanovitelj človeške civilizacije; ideal Tyršev je bil Periklejev in Temistoklejev narod in najmilejša misel mu je bila, zanetiti v srcih češke mladeži žar olimpijskega junaštva.

To je bil povod, to je bila temeljna misel našega društva, iz tega stremljenja se je porodil češki „Sokol“.

Ne pristoji mi sodba o tem, kako daleč se je približalo naše društvo Tyrševemu idealu. Narodi se ne dajo premeniti v enem pokolenju in često je potrebno voditi ljudstvo dalje kakor 40 let skozi pustinja bed, truda in težkih nasprotstev, predno vzraste iz njega pokolenje, zmožno pridobiti si svoj stari Kanaan.

M. Tyrš je umrl preje, predno je mogel zagledati uresničenje svojih teženj. Prepluti je hotel širni ocean, a njegova ladja se je razbila v viharju neprijaznega življenja na polovici trudapolnega pota. Neizprosna usoda mu je iztrgala iz pridne roke lopato preje, predno je mogel obdelati njivo, ki si jo je izbral za svojo delavnost. Naša dolžnost pa je, nadaljevati njegovo plemenito delo in ne prepustiti, da zaraste plevel polje, ki ga je obdeloval naš brat s krvavim potom svojega srca.

Da bi mogel vplivati v svojem zmislu na češko mladino, si je prizadeval Tyrš izven našega društva pridobiti še drugo polje za svoje delovanje.

Že od začetka je bila njegova vroča želja, pridobiti si tako mesto, da bi mogel govoriti učeči se češki mladini. Toda tako veliko je bilo ponižanje češkega naroda, da je morala naša mladina, ako se je hotela nasititi s kruhom vede in umetnosti, sesti kakor berač k tuji mizi.

Nismo imeli visokih čeških šol. Ko je naposled zmaga po hudih bojih in velikih žrtvah pravica češkega na-

roda in je pričel teči vir znanosti na visokih šolah tudi v materinem jeziku, tedaj je napel Tyrš vso silo svojega energičnega značaja, da bi prišel na tribuno češke univerze.

Z višine vseučiliške stolice je hotel govoriti češkim mladeničem s plamenečimi besedami, odtod je hotel kazati češki mladini kakor od Boga navdušen prorok one večno žareče zvezde človeškega duha: ljubezen do resnice in kreposti, do domovine in svobode.

Tako je pojmoval M. Tyrš poklic in nalogo učitelja na visoki češki šoli.

Miroslav Tyrš je, ko je postal profesor, dosegel cilj svojih najbolj vročih želja — toda bil je tudi že na cilju svojih telesnih moči.

Neumorno, razburljivo, nepretrgano delo je podkopalo korenine njegovega organizma; ta neprestani žar svetega ognja, ki je plapolal v njegovih prsih, je končno uničil njegovo telo.

Še enkrat je poletel naš oboleli Sokol v daljne kraje, da bi s pogledom na veličastje prirode osvežil utrujenega duha in zbral nove sile za nadaljnje delo.

Zaman!

Onemogel in izdelan je padel na sivo skalovje alpskih gora in nam ni preostalo drugega kakor prenesti njegove smrtne ostanke iz daljne tujine v ljubljeno domovino.

Potrti od boli stojimo tu pred katafalkom nenadomestnega brata, navdušenega učitelja češke mladine. Toda z mehкими solzami ne bomo spremili brata Miroslava do groba.

Za tako hrabrega bojavnika, za tako antični značaj ne pristoji plač in stok.

Mi ga bomo spremili h gomili z onim ponosom v prsih, ki je napolnjeval prsi špartanske matere, ko je zagledala svojega sina mrtvega, prinesenega iz zmagonosne bitke na lastnem njegovem ščitu.

Tudi naša mati, domovina, je polna ponosa ob grobu takega sina, kajti tudi on je padel v hudem boju življenja za njeno čast in slavo.

Nujte, bratje, dvignite telo mrtvega Sokola in ga oddajte onim večnim močem, v katerih tajinstveni delavnici ustvarja smrt nova življenja.“

Ta govor je naredil na poslušalce nepopisen vtisk. Nato so vaditelji praškega Sokola dvignili rakev s katafalka in jo prenesli v pogrebni voz. V telovadnici in na pokopališču so se razdajale vznesene pesmi „Za Miroslavom Tyršem“.

Pri pogrebu se je najlepše pokazalo, kaj je bil Tyrš Čehom. Na stotine društev, tisoč in tisoč ljudi je spremilo svojega ljubljenca h grobu — ves narod češki je klonil v brezmejni tugi. V izprevodu so igrale tri godbe in nebroj zastav z žalnimi trakovi je vihralo nemo v zrak. Spredaj so jezdili štirje člani praškega Sokola kot reditelji, sledila jim je godba mestne pehote. Za njo je šlo akademično bralno društvo polnoštevilno, vsa dijaška društva, učenci češke trgovske akademije, vsi s podjebradkami na glavah, učiteljski pripravniki, učenci slikarske akademije. Učenci čeških srednjih šol so zaključili prvi oddelek, ki je štel nekoliko tisoč glav. Za tem je stopala „Umetniška beseda“, razni klubi in besede, pevska, bralna, gledališka in zabavna društva, večinoma s prapori, trgovska društva i. dr. V nadaljnjem oddelku so bile zadruge, obrtna in delavska društva, vsa s prapori.

Potem je prišel sokolski oddelek za godbo godbenega društva „Cecilie“. Zastopano je bilo 89 društev z 72 prapori, 1600 članov v kroju z žalnimi paski na levi roki. Spredaj so jezdili podnačelnik praškega Sokola br. dr. Fr. Čížek, vadiatelj in tajnikov namestnik br. Jar. Stýblo in pobočnik br. Lad. Moučka. Nato so nesli vseh 72 sokolskih praporov, črno zastrtih, v impozantni skupini po 4 v eni vrsti. Za njimi so korakali staroste vseh sokolskih društev, nakar so sledili sokolski zbori v predelkih (dvoredi po 6). Sredi društev je svirala godba kolinskega Sokola. Sokolske vrste je zaključilo 30 četverostopov Sokolov, ki so nesli na drogovih, kakor standarte, 120 enakih lavorovih vencev s črnimi žalnimi trakovi — venci vseh sokolskih društev. Na vsakem drogu je bila črna deščica z imenom sedeža dotičnega društva. Kako globok vtisk sta napravili skupini sokolskih praporov in vencev na občinstvo, se da najbolje posneti iz naslednjega popisa v nekem češkem listu: „Genljivejšega trenutka morebiti v svojem življenju nisem doživel, kakor je bil to, ko se je približala skupina 72 črno zagrnjenih sokolskih praporov. Četudi so že dolgi izprevod, žalobni zvoki pogrebnih koračnic, zloženih po narodnih pesmih — „Hej Slované“, „Kde domov můj“ in „Moravo“ — grobni molk tisočev zbranega ljudstva silno in veličastno vplivali na vsakega, je bil učinek celega gozda sokolskih praporov

povznašajoč, naravnost presunljiv. V tem se znači mogočni vtisk v vseh, v tem spoznamo, da so se tudi gledalci udeležili izprevida z duhom in srcem: tisoč in tisoč ljudi — in grobna tihota — tiho! Nad nami se vznáša duh velikana, ki se mu vsi, kar se nas je zbralo, divimo in ki ga spoštujemo! Tisoči ljudi, in nikogar ne slišiš niti dihati! In sedaj ti zastrti prapori! — Bratje dragi, to se da čutiti, nikakor ne popisati! Kakšne tajinstvene vesti nam privevajo vetrци, ki pihljajo skozi ta gozd praporov! Kakšna močna to slutnja zavesti in navdušenosti! Kakor bi se duhovi vseh čeških junakov vznášali nad temi prapori in pozdravljali duha Miroslava Tyrša in blagoslavljali narod! To je zanos, to izpodbuda, čast in ponos!“

Za skupino sokolskih vencev so bili uvrščeni nositelji raznih drugih vencev in za njimi pevsko društvo „Hlahol“ in duhovništvo. Potem je sledil četverovprežni odprti voz s krsto, na kateri so ležali venec Tyrševe soproge, sokolska čepica in načelniški pas. Okoli rakve je stopalo šest vadiateljev praškega Sokola s palmami v rokah, v drugi vrsti 16 članov s sabljami in v tretji vrsti 16 akademikov z gorečimi svečami. Za krsto je nosil pobočnik praškega Sokola br. J. Scheiner (sedanji starosta praškega Sokola in Č. O. S.) na baršunasti blazini srebrni venec, darovan Tyršu ob jubilejni slavnosti l. 1882., za njim so črno zastrti društveni prapor spremljali starosta brat

dr. Karel Linha in najstarejši člani vaditeljskega zbora praškega Sokola, potem je šel pedel češke modroslovne fakultete v slikoviti uradni obleki, nato pa so sledili praški župan in člani mestnega sveta, rektor češke univerze z dekani modroslovne in pravoslovne fakultete z znaki svojega dostojanstva, profesorji in docenti vseh fakultet češke univerze in mnogobrojni drugi odličnjaki, državni in deželni poslanci, zastopniki raznih korporacij i. t. d., na koncu ustanovni in starejši člani praškega Sokola, ki so se udeležili pogreba v črni obleki. Ob obeh straneh teh žalnih gostov so delali špalir člani gasilnih društev. Nato so šla zopet razna društva. Četa Sokolov je zaključila izprevod, ki mu je sledila vrsta voz, v prvem pokojnikova soproga Renata Tyrševa s soprogo praškega župana dr. Černega. Povsod, koder se je pomikal izprevod, so gorele na čast pokojniku cestne svetiljke. Na ulicah je tvorilo tisoč in tisoč občinstva špalir, a v občinstvu je vladala grobna tihota. Bil je vzoren red. Vzdrževalo ga je 30 članov praškega Sokola. Za znak so imeli bel praporček, označen s črnim monogramom „Sokola“ in obrobljen s širokim črnim robom. Godbe so igrale žalne koračnice, posvečene Tyrševemu spominu po skladateljih Blümlu, Hauserju in Valenti.

Pred olšanskim pokopališčem so se društva razstopila v gost špalir, skozi katerega so šla na

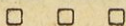
pokopališče sokolska društva, nosilci vencev, mrtvaški voz, sorodniki in pokojnikovi prijatelji. Pred rakvijo so društva nagnila zastave in občinstvo se je odkrilo. Na pokopališču je bil spomenik nepozabnega staroste Jindřicha Fügnerja, pred katerim je gomila ž njegovimi telesnimi ostanki in ki je bilo vanjo položiti tudi ostanke nepozabnega načelnika br. dr. Tyrša, krasno ozaljšan z visokim rastlinjem, lavorovimi listi, rožami in cveticami. Pri spomeniku se je postavilo osem Sokolov z gorečimi bakljami, nastala je že tema. Okoli spomenika pa so se ustopili praporščaki sokolskih društev s prapori, staroste sokolskih društev in nosilci vencev; v nadaljnjem krogu sokolska društva, kolikor je bilo prostora. Osem vaditeljev je preneslo rakev z voza h grobu. Blizu krste so stopili pokojnikova soproga, praški župan dr. T. Černý in najbližji sorodniki. Po izvršenem cerkvenemu obredu, pri katerem je zapel „Hlahol“ žalna zbora „Sladko spavaj“ in „Animas“, je še izpregovoril podnačelnik praškega Sokola br. dr. Fr. Čížek pokojniku s tresočim glasom sokolsko slovo: „Prijatelj predragi, ljubljenec naš! Spremili smo Te, nepozabni naš brat, na tem zadnjem potu in stojimo tu pri odprtem, tako preranem Tvojem grobu s srcem, ki se nam trga od bolesti in žalosti. Poslavljam se od Tebe tu zadnjič, Tvoje telo izročamo hladni zemlji; toda Tvoj spomin bo v hvaležnem narodu

živel večno; narod ne pozabi nikdar zaslug, ki si si jih pridobil zanj. Živel si samo in edino za ljubljeni narod svoj. Seme, ki si ga vsejal, raste mogočno, in mi Sokoli ga bomo gojili dalje in čuvali tvojo veliko oporoko v svojih srcih, dokler tudi nam ne prenehajo biti.“ Vse je plakalo, ko je končal z besedami: „Z Bogom, z Bogom, nepozabni naš vodnik in odkritosrčni prijatelj naš, za to življenje zadnjikrat z Bogom!“

S tresočimi rokami je vaditeljstvo praškega Sokola spustilo rakev v hladno naročje zemlje, one zemlje, ki je zanjo gorel tako nepopisne ljubavi, ki se je zanjo žrtvoval vsega. Od boli in tuge zasolzenih oči, s srcem prepolnim bolesti so stali ob grobu tisoči. Nežne in trde roke so polagale lavor in palmo h gomili, v kateri počiva sedaj Miroslav poleg zvestega svojega druga Jindřicha. Tihih korakov so odhajala sokolska društva v Prago. Pred njimi je med Hradčani in Vyšehradom zavijala matka Praga svoje lice v sivo večerno kopreno, kakor bi plakala nad izgubljenim zlatim srcem, ki je domovino in narod ljubilo tako neizrečeno.

Tyrš je imel kraljevski pogreb. Spremil ga je h grobu, potrta od boli, ves češki narod. Plakali so za njim vsi sloji naroda, dokaz to, da je delal za vse!

Neminljiva čast in slava njegovemu spominu!

Tyrševa osebnost.

Tyrš je bil srednje postave, širokih ramen in mogočnih prsi. Držal se je pokoncu, z rokama prosto povešenima. Glavo je držal nekoliko dvignjeno. Hoja mu je bila hitra in jako prožna, koraki drobni. Oči vprte v daljavo, pogled naravnost. Glavo so mu krasili črni, gosti kodrasti lasje. Nosil jih je nazaj počesane, tako da je bilo široko in visoko čelo docela prosto. Oči rjave, navadni njih izraz prijazen in ljubezniv, ki pa so se zabliskale gneva ob vsaki mrzkosti. Nos someren, nalahko zakrivljen, kratka zaostrena brada, kratki brki. Ves obraz, zagorele polti, je bil moško krasnega izraza, energičnega in plemenitega. Glas mu je bil zvočen, mehak, simpatičen bariton, najkrasnejši to moški glas. Govor mu je bil navadno miren in resen. Kadar pa je govoril javno, tu se je razvezal tok njegove zgovornosti kakor gorski vrelec in močni zvok njegovega glasu je prodiral do najoddaljenejših prostorov, prevzemajoč vse poslušalce. —

Kot Sokol, Slovan in človek nam bo Tyrš vedno najsijajnejši vzor. Sokolstvu češkemu in vsemu slovanskemu sije zvezda njegove delavnosti, njegovega genijalnega duha in možatega značaja na daljnjo pot!

Za Miroslavom Tyršem.

Zletel je prvi Sokol v soj neba . . .
Bil daleč rod mu je, domača tla,
že blizu cilj mu svetli je žarel,
da bi kot jasna zvezda muz vzblestel,
tu ga usoda zla je vrgla z gor
in glasno je zaplakal celi zbor
ljubečih čeških src vseh rodnih tal,
napolnila sta dom bolest in žal:
naj takšna sveta strast ugasne spet,
osirotel ostane češki svet?
In upanje nam spet vzcvetelo je
in spet ugasnilo, drhtelo je
v tem češkem srcu in postal je strah,
vrjelo ni, da o n postane prah.
Tu glas je v naše kraje zazvenel:
„Živi naš Tyrš“, in nihče ni verjel,
da zopet s solzami se orosi
Sokolstvo, narod, veda naših dni . . .

Tecite solze naše, le tecite,
 pozdrave kvišku k nebesu pošljite. —
 Oko to glejte, sokolsko srce,
 ki v njem bolesti slednje zdaj molče —
 navdušenje junaka naših dni,
 ki vlilo sile nove nam je v kri,
 To prožno hojo glejte, vitki stas,
 to milo glavo, čela jasni kras,
 le čujte bronasti njegov ta glas,
 mehkota v njem zveni, vihar grmi,
 kot da zvonov bi k delu sto zvonilo:
„Domovje v misli, smelost v srcu, v roki silo!“

*Češki zložil H. V. Vunš,
 poslovenil Vojeslav Mole.*

Ljubljanski Sokol je izdal:

»REDOVNE VAJE«

v členu in četi, v zboru in praporu. — Cena
1 K 80 vin. (s pošto 15 vin. več).

»SOKOLSKA VZGOJA«

in

«NAUK O NAGOVORU».

(Predavanja v vaditeljskem tečaju Česke sokolske
zveze l. 1908.) Cena 80 vin. (s pošto 5 vin. več).

Obe knjigi sta vsakemu Sokolu neogibno potrebni!

Knjigi pošilja proti naprejšnjemu plačilu **Ljubljanski
Sokol**, dobiti pa ju je tudi v „**Narodni knjigarni**“
in v **Schwentnerjevi knjigarni** v Ljubljani.

Bratje, širite sokolski tisk!

